

บทที่ 4

สถานที่ทำการวิจัย

1. บทนำ

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้พื้นที่ในจังหวัดปัตตานีที่มีการเลี้ยงกุ้งกุลาค่า ซึ่งประกอบด้วย 6 อำเภอ คือ อำเภอเมือง ยะหริ่ง หนองจิก สายบุรี ปะนาเร และ โลกโพนี

2. สภาพทางภูมิศาสตร์

จังหวัดปัตตานีตั้งอยู่ทางฝั่งทะเลด้านทิศตะวันออกของภาคใต้ติดอ่าวไทยระหว่างเส้นรุ้งที่ 06 องศา 35 ลิปดาถึง 06 องศา 52 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 องศา 01 ลิปดาถึง 101 องศา 45 ลิปดาตะวันออกเป็น 1 ใน 4 จังหวัดภาคใต้ และ 1 ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งรวมทั้ง สงขลา สตูล ยะลา นราธิวาส แต่เป็นจังหวัดที่ไม่มีพรมแดนทางบกติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ 1,055 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 1,940.336 ตารางกิโลเมตรหรือ 1,212,722 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 27 ของภาคและร้อยละ 0.4 ของประเทศเป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กเป็นอันดับ 2 ของภาคใต้ รองจากจังหวัดภูเก็ตและเป็นลำดับที่ 67 ของประเทศ ประกอบด้วย 12 อำเภอ อำเภอโลกโพนีมีเนื้อที่มากที่สุด 339.414 ตารางกิโลเมตร และอำเภอไม้แก่น มีเนื้อที่น้อยที่สุด 55.201 ตารางกิโลเมตรมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ (รายละเอียดดังแสดงไว้ในภาพประกอบ 2)

ทิศเหนือ ติดอ่าวไทย

ทิศใต้ ติดต่อเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา และเขตอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

ทิศตะวันออก ติดอ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อเขตอำเภอเทพา จังหวัดสงขลา

3. สภาพภูมิประเทศ

จังหวัดปัตตานีประกอบด้วย พื้นที่ 3 ลักษณะ คือ

3.1 บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเล ได้แก่ พื้นที่ทางตอนเหนือ และทางตะวันออกของจังหวัด หาดทรายขาวเป็นที่ราบกว้างประมาณ 10.30 กิโลเมตร ระดับความลาดชัน 2 เปอร์เซ็นต์

3.2 พื้นที่ราบสูง เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดอยู่บริเวณตอนกลางและตอนใต้ของจังหวัด ที่ดินมีความเหมาะสมทางการเกษตร

3.3 พื้นที่ภูเขา เป็นพื้นที่ส่วนน้อย อยู่ทางตอนใต้ของอำเภอโคกโพธิ์ และทิศตะวันออกของอำเภอสายบุรี

4. สภาพภูมิอากาศและปริมาณน้ำฝน

จังหวัดปัตตานีตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของภาคใต้ มีภูมิอากาศอบอุ่นตลอดปี เพราะได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ในปีหนึ่งจะมี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน

4.1 ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนกรกฎาคม โดยทั่วไปอากาศจะไม่อบอ้าวมากนัก เพราะได้รับอิทธิพลของกระแสลมและไอน้ำจากทะเลบริเวณใกล้เคียง ความร้อนและความอบอ้าวของอากาศจะมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน เฉลี่ย 34.2 องศาเซลเซียส มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนมกราคม คือ มีปริมาณฝนตกประมาณ 18.7 มิลลิเมตรและมีจำนวนวันที่ฝนตกเพียง 4.8 วัน

4.2 ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคมถึงเดือนมกราคม ในช่วงฤดูฝนมีปริมาณฝนตกหนักมากตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงธันวาคม มีปริมาณฝนตกสูงถึง 480.2 มิลลิเมตรและมีจำนวนวันที่ฝนตกมากที่สุดถึง 21.4 วัน ซึ่งในเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคมลักษณะของอากาศในฤดูนี้จะเย็นและชื้นโดยจะมีความชื้นสัมพัทธ์สูงเฉลี่ยอยู่ในช่วง 78.5-80.3 เปอร์เซ็นต์ และอุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 26.3-28.1 องศาเซลเซียส

ส่วนปริมาณน้ำฝน จังหวัดปัตตานีมีปริมาณฝนตกกระจายค่อนข้างดี โดยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 161.2 มิลลิเมตร จำนวนวันที่ฝนตกตลอดปีเฉลี่ย 12 วันต่อเดือน ปริมาณน้ำฝนมากที่สุดในเดือนธันวาคมเท่ากับ 480.2 มิลลิเมตร (ตาราง 1)

ตาราง 1 สถิติภูมิอากาศเป็นค่าเฉลี่ยรายเดือนในรอบ 5 ปี (พ.ศ.2536-2540) จังหวัดปัตตานี

เดือน	ปริมาณฝน เฉลี่ย (มม.)	จำนวนฝน ตกเฉลี่ย (วัน)	อุณหภูมิ			ความชื้นสัมพัทธ์ (%)		
			ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย
มกราคม	18.7	4.8	21.4	31.2	26.3	52.1	94.5	73.3
กุมภาพันธ์	84.8	3.6	21.6	31.8	26.7	51.7	93.9	72.0
มีนาคม	56.9	3.8	22.3	34.2	28.3	47.8	93.9	70.9
พฤษภาคม	60.9	7.2	23.1	34.2	28.7	49.2	93.8	71.5
มิถุนายน	106.6	13.0	24.2	32.3	28.4	49.2	93.4	71.3
กรกฎาคม	126.6	12.8	23.6	33.3	28.5	56.2	93.7	74.9
สิงหาคม	181.5	15.8	23.2	33.0	28.1	56.5	93.3	74.9
กันยายน	140.9	14.6	24.4	32.3	28.4	57.8	92.8	75.3
ตุลาคม	189.9	18.0	23.6	32.0	27.8	61.3	93.6	80.2
พฤศจิกายน	357.5	21.4	23.3	30.3	26.8	65.9	94.6	80.3
ธันวาคม	480.2	17.8	22.6	30.0	26.3	62.6	94.4	78.5
เฉลี่ย	161.2	12.0	23.0	32.3	27.7	55.4	93.8	74.8

ที่มา : คัดแปลงจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปัตตานี, 2542 : 7

5. การบริหารและการปกครอง

จังหวัดปัตตานีแบ่งเขตการปกครองเป็น 12 อำเภอ 115 ตำบล 627 หมู่บ้าน โดยมีรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการ 3 ส่วน คือ

5.1 การบริหารราชการส่วนกลาง มีส่วนราชการสังกัดส่วนกลาง ตั้งหน่วยปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดปัตตานีรวม 46 หน่วยงาน

5.2 การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มีส่วนราชการสังกัดส่วนภูมิภาคของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ตั้งสำนักงานอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี รวม 32 หน่วยงาน

5.3 การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มี 3 รูปแบบ

5.3.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี

5.3.2 เทศบาล 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองปัตตานี และเทศบาลตำบลตะลุบัน อำเภอ สายบุรี และสุขาภิบาล 10 แห่ง ได้แก่ โคกโพธิ์ นาประดู่ ป่อทอง หนองจิก ยะหริ่ง บางปู ตันหยง มายอ ปานาเราะ และยะรัง

5.3.3 องค์การบริหารส่วนตำบล 87 แห่ง

6. สภาพทางสังคม

6.1 ประชากร ประชากร ณ วันที่ 30 กันยายน 2543 รวมทั้งสิ้น 611,946 คน เป็นชาย 301,760 คน หญิง 310,186 คน สำหรับอำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองมี จำนวน 113,919 คน อำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุดคือ อำเภอไม้แก่น มีจำนวน 10,491 คน สำหรับอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุดคือ อำเภอเมือง 1,176 คนต่อตาราง กิโลเมตร อำเภอที่มีประชากรหนาแน่นน้อยที่สุด คือ อำเภอแม่ลาน มีจำนวน 190 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยสามารถแยกออกเป็นวัยต่าง ๆ และคิดเป็นร้อยละของประชากรรวมทั้งหมด ของจังหวัดดังนี้ (ตาราง 2)

ตาราง 2 ประชากรจังหวัดปัตตานี จำแนกตามวัยต่าง ๆ

วัยเด็ก (0-12 ปี)	ชาย	76,982	คน	หญิง	73,430	คน
	รวม	150,412	คน	คิดเป็นร้อยละ	25.17	
วัยการศึกษาภาคบังคับ (8-15 ปี)	ชาย	48,873	คน	หญิง	46,895	คน
	รวม	95,768	คน	คิดเป็นร้อยละ	16.03	
วัยเยาวชน (15-24 ปี)	ชาย	53,994	คน	หญิง	52,512	คน
	รวม	106,506	คน	คิดเป็นร้อยละ	17.82	
วัยเจริญพันธุ์ (15-49 ปี)	ชาย	154,551	คน	หญิง	157,411	คน
	รวม	311,962	คน	คิดเป็นร้อยละ	52.21	
วัยแรงงาน (13-60 ปี)	ชาย	187,680	คน	หญิง	191,692	คน
	รวม	379,372	คน	คิดเป็นร้อยละ	63.49	
วัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)	ชาย	31,118	คน	หญิง	40,206	คน
	รวม	71,324	คน	คิดเป็นร้อยละ	5.21	
อัตราส่วนการเป็นภาระ				ร้อยละ	37.11%	

ที่มา : ดัดแปลงจากกระทรวงมหาดไทย. สำนักงานจังหวัดปัตตานี, 2543 : 9

7. แรงงาน

ในปี 2541 จังหวัดปัตตานี มีประชากรอายุ 13 ปีขึ้นไป 428,889 คน (ตาราง 3) เป็นชาย 212,695 คน เป็นหญิง 216,694 คน ผู้อยู่ในกำลังแรงงาน 274,323 คน โดยเป็นผู้มีงานทำ 267,896 คนและไม่มีงานทำ 5,679 คน เป็นผู้ที่รอฤดูกาล 748 คน ส่วนผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน 154,566 คน แยกเป็นผู้ทำงานบ้าน 38,071 คน เรียนหนังสือ 67,568 คน และอื่น ๆ 48,981 คน

สำหรับผู้มีงานทำจำนวน 267,896 คนนั้นมีการจำแนกตามสถานภาพ คือ เป็นนายจ้าง 7,901 คน เป็นลูกจ้างรัฐบาล 18,800 คน เป็นลูกจ้างเอกชน 74,717 คน และทำงานส่วนตัว 104,122 คน นอกจากนั้นเป็นผู้ที่ช่วยธุรกิจในครัวเรือน 62,346 คน

ตาราง 3 จำนวนประชากรจำแนกตามสถานภาพแรงงาน

สถานภาพแรงงาน	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
อายุ 13 ปีขึ้นไป	212,695	216,194	428,889	71.21
กำลังแรงงานรวม	159,556	114,767	274,323	45.54
กำลังแรงงานปัจจุบัน	159,556	114,767	274,323	45.54
มีงานทำ	3,266	2,413	5,679	0.94
ผู้ที่รอฤดูกาล	-	748	748	0.12
ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน	53,139	101,427	154,566	25.66
ทำงานบ้าน	211	37,806	38,017	6.31
เรียนหนังสือ	33,690	36,878	67,568	11.22
อื่น ๆ	22,238	26,743	48,981	8.13
อายุต่ำกว่า 13 ปี	89,698	83,698	173,396	88.79
รวม	302,393	299,892	602,285	-

ที่มา : คัดแปลงจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปัตตานี, 2542 : 12

8. การศึกษา

จังหวัดปัตตานีมีจำนวนสถานศึกษา 424 แห่ง เป็นสถานศึกษาของกรมสามัญ 17 แห่ง สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ 329 แห่ง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 56 แห่ง สำนักงานศึกษาท้องถิ่น 11 แห่ง กรมอาชีวศึกษา 5 แห่ง และอื่น ๆ อีก 6 แห่ง สำหรับจำนวนนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระบบโรงเรียน 150,043 คน แยกเป็นการศึกษาระดับอนุบาล 25,517 คน ระดับประถมศึกษา 75,971 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 26,549 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 15,415 คน และระดับอุดมศึกษา 6,591 คน ส่วนจำนวนครู อาจารย์มีทั้งสิ้น 7,146 คน คิดเป็นสัดส่วนครู อาจารย์ 1 คนต่อนักเรียน นักศึกษา 21 คน (ตาราง 4)

ตาราง 4 จำนวนนักเรียนแยกตามระดับการศึกษา ปีการศึกษา 2541

ระดับการศึกษา	จำนวนนักเรียน-นักศึกษา
อนุบาล	25,517
ประถมศึกษา	75,971
มัธยมศึกษาตอนต้น	26,549
มัธยมศึกษาตอนปลาย	15,415
อุดมศึกษา	6,591
รวม	150,043

ที่มา : คัดแปลงจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปัตตานี, 2542 : 16

9. ศาสนาและประเพณีวัฒนธรรม

จังหวัดปัตตานีมีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม จากหลักฐานทางโบราณคดีซึ่งพบที่เมืองโบราณยะรังนั้น เดิมประชากรนับถือศาสนาพุทธและพราหมณ์ ต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงเป็นนับถือศาสนาอิสลาม หลังจากที่อาณาจักรศรีวิชัยในเกาะสุมาตราและชาวเสื่อมลง อิทธิพลของศาสนาอิสลามจากราชวงศ์มัชปาหิตในชวาได้แผ่อำนาจและแพร่หลาย

เข้ามาสู่แหลมมลายูในชาวพุทธศตวรรษที่ 17 ศาสนาอิสลามได้เจริญควบคู่ไปกับการค้าขาย มีการก่อสร้างมัสยิดเพื่อใช้เป็นศาสนสถานมากขึ้น ปัจจุบันมีประชากรนับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 85.53 นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 13.73 ส่วนที่เหลือนับถือศาสนาคริสต์ และอื่น ๆ มีมัสยิด 580 แห่ง วัด 82 แห่ง โบสถ์คริสต์ 3 แห่ง (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดปัตตานี, 2542 : 15) ประเพณีที่สำคัญของจังหวัดปัตตานี ได้แก่ ประเพณีแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ประเพณีชักพระอำเภอโคกโพธิ์ ประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่เอียงกิ่ง งานฮารีรายอ และประเพณีลาซัง ส่วนศิลปะพื้นบ้านที่สำคัญได้แก่ รองเง็ง ซีละ ลีเกฮูลู และมะโย่ง เป็นต้น

10. การคมนาคมขนส่ง

10.1 ทางรถยนต์ จังหวัดปัตตานีมีการคมนาคมขนส่งติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงสะดวกมาก มีทางหลวงแผ่นดิน 4 สาย และทางหลวงจังหวัด 5 สาย โดยมีรายละเอียดดังนี้

10.1.1 ทางหลวงแผ่นดิน 4 สาย ได้แก่

10.1.1.1 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 42 เชื่อมต่อจังหวัดสำคัญ 2 จังหวัด คือ จังหวัดสงขลา โดยผ่านทางบ้านคลองแงะ ไปอำเภอสะเดา ตามทางหลวงหมายเลข 4 เข้าสู่มาเลเซียทางด้านจังโหลน และเชื่อมต่อจังหวัดนราธิวาสเมื่อเดินทางไปอำเภอสุโหงโกลกเข้าประเทศมาเลเซีย

10.1.1.2 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 43 เชื่อมต่อกับจังหวัดสงขลา ทางอำเภอเทพา อำเภอจะนะ อำเภอนาหม่อม และอำเภอหาดใหญ่ เพื่อเดินทางไปจังหวัดพัทลุง และสตูล หรือเชื่อมกับอำเภอเมืองสงขลาโดยผ่านทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 408 ที่ข้างควนมีด อำเภอจะนะเพื่อเดินทางไปจังหวัดนครศรีธรรมราช

10.1.1.3 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 409 ผ่านสี่แยกบ้านนาเกตุ อำเภอโคกโพธิ์

10.1.1.4 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 410 ผ่านอำเภอยะรัง เพื่อเดินทางไปจังหวัดยะลาเข้าประเทศมาเลเซียทางด้านอำเภอเบตง

10.1.2 ทางหลวงจังหวัดมี 5 สาย ได้แก่

10.1.2.1 ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4061 ระหว่างอำเภอยะรัง-อำเภอมายอ-อำเภอปะนาเระ-อำเภอสายบุรี

10.1.2.2 ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4157 ระหว่างอำเภอปะนาเระ-อำเภอ
สายบุรี-อำเภอไม้แก่น

10.1.2.3 ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4075 ระหว่างอำเภอมายอ-อำเภอปะนาเระ-
อำเภอสายบุรี

10.1.2.4 ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4060 ระหว่างอำเภอสายบุรี-อำเภอ
ไม้แก่น-อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส

10.1.2.5 ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4092 ระหว่างอำเภอมายอ-อำเภอกะพ้อ
และอำเภอรามัน จังหวัดยะลา

10.2 ทางรถไฟ มีสถานีรถไฟผ่านจังหวัดปัตตานี 2 อำเภอ 4 สถานี คือ ผ่านท้องที่อำเภอ
โคกโพธิ์ อำเภอแม่ลาน การเดินทางจากต่างจังหวัดมายังจังหวัดปัตตานีทางรถไฟต้องลงที่
สถานีปัตตานีอยู่ที่อำเภอโคกโพธิ์ แล้วเดินทางโดยรถยนต์อีก 27 กิโลเมตร จึงจะถึงอำเภอ
เมืองปัตตานี

10.3 ทางอากาศ มีสนามบินเพียง 1 แห่ง ที่ตำบลบ่อทอง อำเภอหนองจิก ห่างจาก
จังหวัด 15 กิโลเมตร แต่ได้หยุดบริการตั้งแต่ พ.ศ. 2538 เพราะดำเนินการขาดทุน

10.4 ทางน้ำ มีท่าเทียบเรือที่สำคัญมี 2 แห่ง คือ ท่าเทียบเรือองค์การสะพานปลาและท่า
เทียบเรือชายฝั่งปัตตานี ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานีให้บริษัทพัฒนาการประมงเช่า
ในอัตราเดือนละ 65,000 บาท สัญญาเช่า 20 ปี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 สำหรับขนส่งสินค้า
ระหว่างจังหวัดปัตตานี-กรุงเทพฯ

11. ทรัพยากรป่าไม้และแร่ธาตุ

จังหวัดปัตตานี มีพื้นที่ป่าตามจำแนก 113,528 ไร่ แต่เป็นพื้นที่ป่าสงวนตาม
ประกาศกฎกระทรวง 99,648 ไร่ จำนวน 15 ป่า คิดเป็นร้อยละ 8.2 ของพื้นที่จังหวัดซึ่งมี
1,212,722 ไร่ และแยกเป็นป่า... 11 ป่า พื้นที่ 79,624 ไร่ ป่าชายเลน 4 ป่า พื้นที่ 20,024 ไร่
นอกจากนี้ กรมป่าไม้ได้ปรับปรุงพื้นที่ป่าจำแนกจำนวน 113,528 ไร่ แบ่งตามลักษณะการใช้
ประโยชน์ ดังนี้

11.1	พื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์	72,796 ไร่
11.2	พื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ	36,707 ไร่
11.3	พื้นที่ป่าเพื่อการเกษตร	4,025 ไร่

ส่วนของทรัพยากรแร่ธาตุ จังหวัดปัตตานีมีแร่ธาตุที่ให้คุณค่าทางเศรษฐกิจไม่มากนักที่สำรวจพบและให้สัมปทานบัตรแล้วได้แก่ แร่ดีบุก แร่มังกานีส และหินแกรนิต ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ตาราง 5)

ตาราง 5 แหล่งที่มีการขุดพบทรัพยากรแร่ธาตุในจังหวัดปัตตานี

ประเภทแร่ธาตุ	ตำบล	อำเภอ	เนื้อที่สัมปทาน
แร่ดีบุก	บ้านหลวง ¹	ปะนาเระ	26-3-36
	กะคูนง ¹	สายบุรี	31-3-42
	เตราะบอน ¹	สายบุรี	28-3-25
หินแกรนิต	ทุ่งคล้า	สายบุรี	11-0-00
	กลางา	ยะหริ่ง	26-2-94
มังกานีส	สุโยะยีไร	มายอ	76-3-86

หมายเหตุ ¹ ปัจจุบันหมดสัมปทานบัตรแล้ว

ที่มา : ดัดแปลงจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปัตตานี, 2542 : 81

12. พื้นที่ทำการเกษตร

จังหวัดปัตตานีมีพื้นที่ทั้งหมด 1,212,722 ไร่ เป็นพื้นที่ถือครองทางการเกษตร ประมาณ 947,680 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 78.14 ของพื้นที่จังหวัด มีพื้นที่นอกภาคการเกษตร 265,042 ไร่ สำหรับพื้นที่ทำการเกษตรจริง 855,802 ไร่ ส่วนใหญ่จะใช้ในการปลูกข้าวและทำสวนยางพารา ซึ่งมีพื้นที่รวมกัน 657,952 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 76.67 ของพื้นที่การเกษตร โดยแยกเป็นพื้นที่ปลูกข้าวร้อยละ 37.67 และพื้นที่ทำสวนยางพาราร้อยละ 39.20 ตามลำดับ นอกนั้นที่เหลือใช้ในการปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นต่าง ๆ รวมทั้งพืชไร่ พืชผัก และการเกษตรอื่น ๆ กระจุกกระจายอยู่ทั่วไปไม่มากนัก โดยมีพืชที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ยางพารา ไม้ผล-ไม้ยืนต้น และพืชผัก-พืชไร่

12.1 สาขาพืช

12.1.1 ข้าว ในปี 2540 มีพื้นที่ปลูกทั้งหมด 322,436 จากปีก่อนมีพื้นที่ปลูก 336,460 ไร่ ลดลง 14,024 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4 โดยแยกเป็นพื้นที่ทำนาปี 320,696 ไร่ นาปรัง 1,740 ไร่ มีผลผลิตทั้งข้าวนาปีและข้าวนาปรังรวม 112,546 ตัน ผลผลิตข้าวนาปีเฉลี่ยไร่ละ 355 กิโลกรัม ข้าวนาปรังผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 415 กิโลกรัม แหล่งเพาะปลูกที่สำคัญคือ อำเภอมาข อําเภอโคกโพธิ์ อําเภอหนองจิก อําเภอยะหริ่ง และอําเภอยะรัง

12.1.2 ยางพารา พื้นที่ปลูกยางพารามีกระจายทั่วไปทุกอําเภอ พื้นที่ปลูกมากตามลำดับได้แก่ อําเภอโคกโพธิ์ 81,080 ไร่ อําเภอทุ่งยาแดง 55,049 ไร่ อําเภอยะรัง 53,577 ไร่ และอําเภอมาข 45,366 ไร่ อําเภอเมืองมีพื้นที่ปลูกน้อยที่สุดเพียง 263 ไร่ ในปี 2540 มีพื้นที่ปลูกรวมทั้งสิ้น 335,516 ไร่

12.1.3 ไม้ผล-ไม้ยืนต้น มีพื้นที่ปลูกรวมทั้งหมด 151,445 ไร่ ไม้ผลที่สำคัญของจังหวัดปัตตานีมีหลายชนิดทำรายได้ให้เกษตรกรอย่างเห็นได้ชัดเจน ได้แก่ ทูเรียน ลองกอง เงาะ ส้มโอ มังคุด และขนุน เป็นต้น

12.1.4 พืชผักและพืชไร่ จากสถิติระหว่างปี 2536-2540 การปลูกพืชผักมีพื้นที่ลดลงโดยปี 2539 มีพื้นที่ปลูกพืชไร่ 15,728 ไร่ มีมูลค่าผลผลิต 83.70 ล้านบาท ส่วนปี 2540 พื้นที่ปลูกลดลงเหลือ 14,299 ไร่ แต่มีผลผลิตสูงขึ้นคือ 118.45 ล้านบาท โดยเฉพาะแตงโมให้ผลผลิตสูงมากถึง 29.24 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 24.69 ของมูลค่าผลผลิตพืชไร่ทั้งหมด ส่วนพืชผักนั้นแตงกวาให้ผลผลิตมีมูลค่าสูงสุดถึง 11.94 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 30.62 ของมูลค่าผลผลิตพืชผัก สำหรับเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิตต่อไร่ ผลผลิตรวม แยกเป็นรายอําเภอ (ตาราง 6)

ตาราง 6 พื้นที่ถือครองทางการเกษตรรายอำเภอ ปี 2540

อำเภอ	พื้นที่ถือครอง การเกษตร	พื้นที่ทำการเกษตรจริง (ไร่)					รวมพื้นที่ การเกษตรจริง	พื้นที่การเกษตร ยังไม่ใช้ประโยชน์
		ข้าว	ยางพารา	ไม้พ้อ-ไม้ยืนต้น	พืชไร่/พืชผัก	ประมง/ปศุสัตว์		
เมือง	34,724	18,990	263	6,781	1,635	2,357	30,026	4,698
หนองจิก	93,074	42,290	9,553	8,628	4,838	8,896	74,205	18,869
ชะหรีง	90,357	42,089	1,723	21,203	5,537	2,285	72,837	17,520
ปะนาเระ	51,053	13,700	5,918	17,180	1,123	5,317	43,233	7,820
โคกโพธิ์	168,736	45,451	81,080	29,466	1,132	312	157,441	11,295
ชะรัง	117,645	33,114	53,577	13,543	705	1,141	102,080	15,565
มายอ	105,787	49,480	45,366	5,264	110	431	100,651	5,136
สายบุรี	83,634	22,490	28,780	23,427	2,575	254	77,526	6,108
ไม้แก่น	24,494	6,380	1,564	9,447	1,791	3,597	22,779	1,715
ทุ่งยางแดง	71,958	9,720	55,049	5,105	478	64	70,416	1,542
กะพ้อ	56,229	14,450	32,752	7,909	1,118	-	56,229	-
แม่ลาน	49,989	24,282	19,891	3,492	72	642	48,379	1,610
รวม	947,680	322,436	335,516	151,445	21,114	25,291	855,802	91,878

ที่มา : ดัดแปลงจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปัตตานี, 2542 : 94

12.2 สาขาปศุสัตว์

การผลิตด้านปศุสัตว์เป็นรายได้ของเกษตรกร แต่ปริมาณการผลิตปศุสัตว์ของจังหวัดปัตตานีเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๆ มีจำนวนน้อยมาก เพราะการเลี้ยงสัตว์ถือเป็นอาชีพเสริมไม่ได้ยึดเป็นอาชีพหลักของเกษตรกร ปัจจุบันได้มีการส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงสัตว์ เช่น โค สุกร แพะ แกะ มีโครงการต่าง ๆ ที่ให้การแนะนำและสนับสนุน เพื่อให้การเลี้ยงเป็นไปอย่างถูกต้องและคุ้มค่ากับการลงทุน ซึ่งมีการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ ได้แก่ โค กระบือ เป็ด ไก่ สุกร แพะ และแกะ (ตาราง 7)

ตาราง 7 จำนวนปศุสัตว์แต่ละประเภทที่สำคัญ จังหวัดปัตตานี 2536-2540

ประเภทสัตว์	2536 (ตัว)	2537 (ตัว)	2538 (ตัว)	2539 (ตัว)	2540 (ตัว)
โค	71,872	73,620	74,108	73,609	67,527
กระบือ	2,366	2,536	2,593	2,325	1,837
เป็ด	231,494	218,135	258,447	184,156	262,481
ไก่	1,237,251	1,305,258	1,149,197	1,178,264	1,532,933
สุกร	23,824	16,625	16,426	17,446	15,260
แพะ	19,008	19,647	22,012	15,576	16,386
แกะ	21,154	19,984	21,420	17,079	16,040

ที่มา : คัดแปลงจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปัตตานี,
2542 : 117

12.3 สาขาประมง

จังหวัดปัตตานีมีความยาวของชายฝั่งทะเลทั้งหมด 116.40 กิโลเมตร ซึ่งแยกเป็นชายฝั่งต่าง ๆ ได้แก่ (1) เขตพื้นที่อำเภอเมือง 6 กิโลเมตรเขต (2) พื้นที่อำเภอหนองจิก 16 กิโลเมตร (3) เขตพื้นที่อำเภอยะหริ่งตั้งแต่ปลายแหลมตาชี 24 กิโลเมตร (4) เขตพื้นที่อำเภอปะนาเระ 15 กิโลเมตร (5) เขตพื้นที่อำเภอสาบบุรี 12 กิโลเมตร และ (6) เขตพื้นที่อำเภอไม้แก่น 12 กิโลเมตร

ในบรรดาการประมงของจังหวัดปัตตานีด้วยกันแล้ว การประมงทะเลมีความโดดเด่นมากที่สุดรองลงมาจาก การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง การอนุบาลปลากะพงขาว และเลี้ยงปลาดุก ตามลำดับ สำหรับการประมงในจังหวัดปัตตานี มี 3 ลักษณะ ได้แก่

12.3.1 ประมงน้ำจืด

12.3.1.1 การทำประมงน้ำจืด

โดยทั่วไปประชากรที่อาศัยใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติจะจับสัตว์น้ำขึ้นมารับริโภค ส่วนการจับเพื่อจำหน่ายยังมีจำนวนน้อย เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่นิยมบริโภคปลาทะเลมากกว่าปลาน้ำจืดเท่าที่พบมีการจับเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้ คือ การจับกุ้งก้ามกรามในแม่น้ำปัตตานี

12.3.1.2 การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด

เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดส่วนใหญ่ ร้อยละ 90 นิยมเลี้ยงปลาดุก เป็นปลาที่เลี้ยงง่าย โตเร็ว สามารถปล่อยหนาแน่นโดยใช้พื้นที่บ่อไม่มากนัก นอกจากการเลี้ยงปลาดุกยังมีการเลี้ยงปลาเบญจพรรณ เช่น ปลานิล ปลาตะเพียน ปลาสร้อย และปลาบ้า เป็นต้น

12.3.2 การทำประมงชายฝั่ง

12.3.2.1 การทำประมงชายฝั่ง

อ่าวปัตตานีเป็นแหล่งทำการประมงน้ำกร่อยที่สำคัญของจังหวัด ปากอ่าวทางด้านทิศตะวันตกมีความกว้างบริเวณปากอ่าว 4 กิโลเมตร ระยะทางปากอ่าวถึงก้นอ่าว 11.6 กิโลเมตร มีพื้นที่ผิวน้ำประมาณ 51 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 32,000 ไร่ ส่วนใหญ่ชาวประมงจะใช้เครื่องมืออวนลอยทำการประมง เครื่องมือประจำที่ใช้ ได้แก่ กร้า โพงพางปัก และลอบปลา

12.3.2.2 การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง สัตว์น้ำเศรษฐกิจที่สำคัญที่นิยมเพาะเลี้ยง ได้แก่ การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง และการเลี้ยงหอยแครง

ก. การเลี้ยงกุ้งกุลาดำของจังหวัดปัตตานี เป็นการเลี้ยงแบบพัฒนาทั้งหมด มีผู้เลี้ยงทั้งหมด 167 ราย คิดเป็นพื้นที่ 4,480.7 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอหนองจิก 2,024.3 ไร่ อำเภอยะหริ่ง 1,286 ไร่ อำเภอเมือง 849.9 ไร่ ที่เหลืออีก 320.5 ไร่ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอบะนาระ และอำเภอสายบุรี

ข. การเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังมีผู้เลี้ยงทั้งหมด 688 ราย 2,446 กระชังมีพื้นที่การเลี้ยง 52,584 ตารางเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอยะหริ่ง 351 ราย 1,562 กระชัง อำเภอสายบุรี 152 ราย 608 กระชัง อำเภอไม้แก่น หนองจิก ปะนาระ และเมืองปัตตานี 185 ราย 276 กระชัง

ค. การเลี้ยงหอยแครง มีกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงอยู่ในเขตอำเภอเมือง จำนวน 2 กลุ่ม อำเภอยะหริ่ง จำนวน 1 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 3 กลุ่ม มีพื้นที่การเลี้ยง 1,800 ไร่ (ตาราง 8)

ตาราง 8 จำนวนผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งจังหวัดปัตตานี ปี 2542

ที่	อำเภอ	กุ้งกุลาดำ	ปลากะพง	หอยแครง			
1	เมือง	18	849.90	40	40	5	1,500
2	หนองจิก	70	2,024.30	57	87	-	-
3	ยะหริ่ง	52	1,286	351	1,562	1	300
4	ปะนาระ	13	109.50	11	11	-	-
5	สายบุรี	1	2.50	152	608	-	-
6	ไม้แก่น	-	-	77	138	-	-
7	โคกโพธิ์	13	208.50	-	-	-	-
	รวม	167	4,480.70	688	2,446	3	1,800

ที่มา : คัดแปลงจากกรมประมง, สำนักงานประมงจังหวัดปัตตานี, 2542 : 21

12.3.3 การทำประมงทะเล

จังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดสุดท้ายทางฝั่งทะเลอ่าวไทยตอนล่าง มีเรือประมงขนาดใหญ่สามารถเข้าเทียบท่าได้ อีกทั้งท่าเทียบเรือของจังหวัดปัตตานีอยู่ใกล้แหล่งทำการประมงในอ่าวไทย การประมงทะเลของจังหวัดปัตตานีประกอบด้วยกลุ่มชาวประมง 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มชาวประมงทะเลพื้นบ้านและกลุ่มชาวประมงพาณิชย์

12.3.3.1 กลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน กระจายครัวเรือนอยู่ตามชายฝั่งทะเลครอบคลุม 6 อำเภอในปี พ.ศ. 2540 มีครัวเรือนประมง 4,478 ครัวเรือน 25,910 คน ทำการประมงโดยใช้เรือหางยาวท้ายตัดเป็นหลัก รองลงมาเรือหางยาวกอลและ และเรือไม่มีเครื่องยนต์ตามลำดับ ส่วนใหญ่ใช้เครื่องมืออวนลอย เช่น อวนลอยปลา อวนลอยกุ้ง และอวนลอยปู จะมีส่วนน้อยที่ใช้เครื่องมือ เบ็ดมือ และแห

12.3.3.2 กลุ่มชาวประมงพาณิชย์ เครื่องมือประมงที่ใช้มากเป็นอวนล้อมจับ รองลงมาเป็นอวนไคน์หมึกและอวนลากแผ่นตะเฒ่ ตามลำดับ จังหวัดปัตตานีในปี พ.ศ. 2542 มีเรือที่จดทะเบียนเครื่องมือประมงทั้งสิ้น 813 ลำ เป็นเครื่องมือประเภทอวนล้อมจับ 274 ลำ อวนไคน์หมึก 150 ลำ อวนลากแผ่นตะเฒ่ (ลากปลา) จำนวน 133 ลำ อวนลากแผ่นตะเฒ่ (ลากกุ้ง) จำนวน 126 ลำ อวนลอยและเครื่องมือประเภทอื่น ๆ อีกจำนวน 130 ลำ (กรมประมง, สำนักงานประมงจังหวัดปัตตานี, 2542 : 16)

13. การรวมกลุ่มอื่น ๆ

ในการประกอบอาชีพการเกษตรมีการรวมตัวกันโดยได้รับการสนับสนุนจากทางราชการเป็นกลุ่มตามลักษณะของกิจกรรมและสอบถามปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งกลุ่มเหล่านี้เข้มแข็งและอ่อนแอ ปะปนกันไปตามสถานการณ์ในปี พ.ศ. 2539 จังหวัดปัตตานีมีกลุ่มเกษตรกร 977 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 24,407 คน แยกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้ (ตาราง 9)

ตาราง 9 การรวมกลุ่มต่าง ๆ ในจังหวัดปัตตานีในปี พ.ศ. 2539

ประเภทกลุ่ม	จำนวน (กลุ่ม)	จำนวนสมาชิก (คน)
กลุ่มเกษตรกร	43	3,032
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	106	2,716
กลุ่มยุวเกษตรกร	54	918
กลุ่มส่งเสริมการเกษตร	637	13,526
กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่น	137	4,215
รวม	977	24,407

ที่มา : คัดแปลงจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปัตตานี, 2542 : 136

สำหรับปี พ.ศ. 2540 มีการเปลี่ยนแปลงโดยมีจำนวนกลุ่มเพิ่มขึ้นเป็น 1,089 กลุ่ม สมาชิกทั้งสิ้น 28,283 คน และส่วนของสหกรณ์จังหวัดปัตตานีได้จัดตั้งกลุ่มสหกรณ์จำนวน 77 กลุ่ม โดยแยกเป็น 6 ประเภทใน 12 อำเภอ มีสมาชิกทั้งสิ้น 54,155 ราย ส่วนมากจะเป็นกลุ่ม สหกรณ์การเกษตร ซึ่งมีทุกอำเภอและมีสมาชิกมากที่สุด 29,456 คน และลำดับสองได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปัตตานี, 2542 : 126)